

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Palackého
v Olomouci

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INOVACE ČINNOSTI SPC PŘI POSUZOVÁNÍ SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB

reg. č.: CZ.1.07/1.2.00/14.0020

Závěrečná zpráva

evaluace

**Metodik práce asistenta pedagoga se žákem se zdravotním
postížením v inkluzivním vzdělávání**

Výstup: KA č. 5

Obsah:

1. CHARAKTERISTIKA METODIK PRO PRÁCI SE ŽÁKEM SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V INKLUZIVNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	3
2. PROCES OVĚŘOVÁNÍ VALIDITY METODIK.....	4
3. OVĚŘOVÁNÍ METODIK ZE STRANY PEDAGOGŮ VYUČUJÍCÍCH ŽÁKY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČI ZNEVÝHODNĚNÍM	4
3.1 VÝBĚR SKUPINY OVĚŘOVATELŮ	4
3.2 TERMÍN OVĚŘOVÁNÍ.....	5
3.3 BODOVÉ HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH METODIK	5
3.4 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	6
3.5 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM A ZDRAVOTNÍM ZNEVÝHODNĚNÍM	6
3.6 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM.....	6
3.7 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM.....	7
3.8 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ	7
3.9 VYHODNOCENÍ KOMENTÁŘŮ K METODICE PRO PRÁCI SE ŽÁKEM S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA.....	7
3.10 SHRNUTÍ HODNOCENÍ UVEDENÉHO V SUBKAPITOLÁCH 3.4 -3.9	8
3.11 NÁVRH NA VYPOŘÁDÁNÍ PŘIPOMÍNEK Z OVĚŘOVÁNÍ	8
ZÁVĚR	8

1. CHARAKTERISTIKA METODIK PRO PRÁCI ASISTENTA PEDAGOGA SE ŽÁKEM SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V INKLUZIVNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V jarních měsících roku 2011 dokončily jednotlivé autorské týmy práci na navazujících Metodikách práce asistenta pedagoga se žákem s daným typem zdravotního postižení – tentokrát sice určených primárně pro asistenty pedagoga, ve skutečnosti však tvořící komplet metodických materiálů spolu s Metodikami pro práci se žákem se zdravotním postižením v inkluzivním vzdělávání.

Jedná se o metodiky činnosti asistenta pedagoga pro práci se žákem

- s mentálním postižením
- s tělesným postižením
- se zrakovým postižením
- se sluchovým postižením
- s narušenou komunikační schopností
- s poruchou autistického spektra

Na uvedených metodikách pracovalo 29 autorů. Jedná se zejména o zkušené poradenské pracovníky, kteří během své dlouholeté praxe se vzděláváním žáků se zdravotním postižením či zdravotním znevýhodněním v prostředí tzv. „běžných“ škol získali podklady pro praktická doporučení týkající se vzdělávání této skupiny žáků. Ve své většině se tito autoři autorsky podíleli již na předcházejících Metodikách.

Celkový počet stran textu jednotlivých Metodik připravených pro tiskovou podobu je 564, dalších 129 stran textu a obrazových příloh je uvedeno na příloze v Metodice pro žáky tělesným postižením na CD nosiči.

Struktura jednotlivých Metodik je obdobná, velikost jednotlivých kapitol se však liší v závislosti na tom, jakou roli zmíněná opatření hrají ve vzdělávání dané skupiny žáků.

- V úvodu každé Metodiky jsou uvedeny základní údaje týkající se významu, cíle a pojetí pedagogické asistence, vymezení legislativních opor a forem vzdělávání asistenta pedagoga.
- V následující kapitole jsou podány elementární informace o daném druhu zdravotního postižení.
- Další kapitola je věnována osobnosti asistenta pedagoga, způsobů komunikace s žákem s daným druhem zdravotního postižení, jeho učitelem, rodinou a širším okolím.
- Jádrem publikací jsou metodiky práce v jednotlivých předmětech, u rozdílných věkových skupin, metodiky nácviku speciálních dovedností souvisejících s typem postižení.
- Důležitou součástí jsou i kapitoly zabývající se klimatem třídy a interpersonálních vztahů.

- V závěru metodiky jsou uvedeny vzory individuálních vzdělávacích plánů a kazuistiky (příklady dobré i špatné praxe) ilustrující praxi integrativního vzdělávání.

2. PROCES OVĚŘOVÁNÍ VALIDITY METODIK

Prvním krokem v ověřování účinnosti uvedených Metodik bylo jejich hodnocení ze strany na tvorbě nezainteresovaných pracovníků SPC – odborníků v práci se žáky s daným druhem postižení. Toto hodnocení bylo víceméně neformální a proběhlo v rámci setkání jednotlivých odborných sekcí Asociace pracovníků SPC (partner projektu).

Každá z uvedených Metodik prošla recenzí dvou uznávaných odborníků v daném oboru. Snahou realizátorů projektu bylo zajistit odborníky, kteří jsou nejen akceptovanými vysoce odborně erudovanými autoritami, ale mají zároveň praktické zkušenosti s poradenstvím či přímým vzděláváním žáků v inkluzivním prostředí a znají tak důvěrně prostředí škol a pedagogů v nich působících.

Dalším (a pro přijetí Metodik pedagogickým terénem nejpodstatnějším) ověřováním Metodik bylo jejich ověření samotnými pedagogy, kteří vzdělávají žáky s daným druhem zdravotního postižení či znevýhodnění. Popis tohoto ověřování je obsahem následující kapitoly.

3. OVĚŘOVÁNÍ METODIK ZE STRANY PEDAGOGŮ VYUČJÍCÍCH ŽÁKY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČI ZNEVÝHODNĚNÍM

3.1 Výběr skupiny ověřovatelů

Výběr ověřovatelů proběhl v říjnu 2012, samotné ověřování pak probíhalo listopadu a prosinci 2012.

V následující tabulce je uveden počet pedagogů skutečně ověřujících příslušnou Metodiku práce asistenta pedagoga se žákem s postižením

mentální	tělesné	zrakové	sluchové	NKS	PAS
9	8	11	6	10	10

Struktura ověřujících pedagogů – učitelů v závislosti na typu školy, na které působí:

- 1- škola „běžná“ s individuálně integrovaným žákem
- 2- škola samostatně zřízená pro žáky se SVP

	MP		TP		ZP		SP		NKS		PAS	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
MŠ	2		2		0		1		2		0	
ZŠ	6	1	5	1	10	1	4		8		10	
SŠ							1					

Celkově byly Metodiky ověřeny 54 asistenty pedagoga , kteří jsou osobně zainteresováni na vzdělávání dítěte (v případě MŠ) či žáka (v případě ZŠ a SŠ) s daným druhem postižení.

Opět se prokázal nižší počet ověřovatelů Metodiky práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením, což souvisí s nižším počtem těchto dětí a žáků v integraci. Z ověřujících pedagogů jich 46 (cca 85%) působí na základních školách, 7 (cca13%) v mateřských školách a jeden pedagog (cca 2%)na střední škole. Procento ověřujících zhruba kopíruje stejný poměr ověřovatelů odcházejících Metodik, nepodařilo se zajistit asistenty v MŠ u dětí se zrakovým postižením a poruchou autistického spektra, nižší je podíl ověřujících asistentů pedagoga ve speciálních školách (pouze 3= cca 5%). To souvisí s četností této pracovní pozice u těchto typů škol. Naopak se podařilo zapojit jednoho ověřovatele z řad AP působících na střední škole.

3.2 Termín ověřování

Samotné ověřování probíhalo v listopadu a prosinci 2012.

Ověřovatelé byli příjemcem dotace osloveni motivačním dopisem, jehož součástí bylo seznámení s danou Metodikou, s principy jejího ověřování a související dokumentací.

3.3 Bodové hodnocení jednotlivých metodik

V první části hodnocení je uvedeno 5 oblastí, které ověřovatelé hodnotili na škále 1 -10, přičemž hodnocení 1 je nejhorší a 10 je nejlepší.

Uvedené oblasti jsou následující:

1 : použitelnost metodiky v praxi učitele

2 : celkové pojetí metodiky

3 : formální zpracování metodiky

4 : srozumitelnost metodiky

5 : metodika přispěje ke zkvalitnění péče o žáky se zdravotním postižením

V následující tabulce je uvedeno dosažené průměrné hodnocení jednotlivých oblastí v závislosti na daném druhu zdravotního postižení (MP= mentální postižení, TP= tělesné postižení, ZP= zrakové postižení, SP= sluchové postižení, NKS= narušená komunikační schopnost, PAS= porucha autistického spektra).

Oblast hodnocení	MP	TP	ZP	SP	NKS	PAS
1	8,3	8,7	8,5	8,5	8,9	9,2
2	9,0	8,6	8,5	8,5	8,5	9,2
3	9,3	8,6	9,0	8,3	8,7	9,0
4	9,2	9,2	9,2	8,7	9,4	8,6
5	8,3	8,2	8,5	9,3	9,2	9,3

Z uvedeného hodnocení jasně vyplývá, že metodiky byly pedagogickým terénem jasně přijaty.

3.4 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem s mentálním postižením

Celkově byla tato metodika hodnocena jako velmi přínosná a užitečná zejména kvůli tomu, že pracovní pozice asistenta pedagoga je poměrně nová a řada pedagogů (učitelů i samotných asistentů) neví jasně, jak s ní naložit.

V obsahu chybí více kazuistik, orientace na žáky romského etnika, nejsou uvedeny metodiky k logopedické nápravě (jsou v samostatné Metodice, kterou však ověřovatel nehodnotil).

Dále chybí odkazy např. na internetové stránky s nabídkou konkrétních edukačních materiálů.

Mohla by být uvedena problematika komunikace s osobami s mentálním postižením.

Vysoce je hodnocena srozumitelnost, nenadužívání cizích pojmů, připojený odborný slovník.

3.5 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním

Rovněž tato Metodika je vnímána ověřovateli jako uplatnitelná v praxi, ověřovatelé oceňují její srozumitelnost a komplexnost.

V obsahu některým chybí konkrétní cviky využitelné v TV, odkazy na spolupracující organizace (jsou uvedeny v Metodice pro učitele). Dále je postrádáno více praktických zkušeností pedagogů (kazuistik), konkrétní návody, jak vyučovat čtení a psaní, jak komunikovat se žáky i jejich rodiči, problematika klimatu třídy. Některými ověřovateli je metodika hodnocena jako příliš zaměřená na teoretické znalosti. Nadbytečné se jeví údaje o historii a zákonných normách. Ty jsou jinými hodnotiteli hodnoceny kladně. Pozitivně je přijata i část zaměřená na tvorbu kompenzačních pomůcek.

3.6 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem se zrakovým postižením

Tato metodika byla celkově hodnocena jako velmi podrobná a srozumitelná. . Vysoce byly hodnoceny uvedené kazuistiky.

Ověřovatelům chybí konkrétnější informace týkající kompetencí asistenta pedagoga ve třídě, popis jeho role ve spolupráci s rodinou. Schází informace o výuce a podpoře žáka v hodinách cizího jazyka, chybí zmínka o braillovém notopisu a podrobnější informace o práci s mapou. Rovněž chybí informace na ředitele speciálních škol (kde hledat pomoc)různé semináře,

pomůcky... Někteří ověřovatelé postrádají informace o sebeobsluze a konkrétní návrhy pro výuku výtvarné výchovy – tato problematika je však podrobně zpracována v předcházející Metodice. Chybí rovněž praktické návody na zařazení relaxačních chviliek a zrakové hygieny. Ověřovatelé by přivítali i popis konkrétní pracovně právní problematiky s jejich výkonem práce související: podíl přímé nepřímé práce, dozory o přestávkách, náhradní činnosti v době nepřítomnosti žáka....Kapitola věnovaná klimatu třídy byla většinou hodnocena jako příliš obsáhlá.

3.7 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem se sluchovým postižením

Dle sdělení ověřovatelek této metodiky je Metodika využitelná v praxi. Doporučují uvedení metodik pro žáky středních škol. Chybí rovněž popis komunikace se žákem, s rodinou, učitelem, pracovníkem SPC. Více prostoru by si dle ověřovatelů zasloužila problematika pomůcek, učebnic a jiných výukových materiálů.

Vysoce je hodnocena odbornost a praktičnost, zejména u kapitol autorek Doležalové a Tiché.

3.8 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem s narušenou komunikační schopností

I v této Metodice je nejvýše hodnocena upotřebitelnost, ucelenost, konkrétnost. Chybí podrobněji popsána situace v MŠ, při práci s předškolákem. Ověřovatelé považují za nadbytečné legislativní údaje (stačily by odkazy na ně), kapitolu Asistent dříve a dnes, přivítali by více konkrétních kazuistik. Uvítali by vysvětlení některých odborných pojmů hned v závorce v textu. Nedostatečný se jeví popis problematiky, kdy při dysartrii dochází k aspiraci tekutin, tuhé stravy, případně i k epileptickým záchvatům. Celá kapitola týkající se dysartrie (5.3) by si dle ověřovatelů zasloužila rozšíření. Chybí podrobnější slovníček cizích pojmů. Ověřovatelé by rovněž uvítali více poznatků týkajících s vzdělávání žáků na střední škole.

3.9 Vyhodnocení komentářů k Metodice pro práci se žákem s poruchou autistického spektra

Jako hodně přínosná je hodnocena i tato metodika. Hodnotitelé této Metodiky byli nejvíce epičtí, komentáře jsou podrobné, přesto se objevilo několik opakujících se témat týkajících se zejména

- Zbytečně rozsáhlá legislativní část
- Chybí obrázkový slovník sociálních situací
- Metodika je psána srozumitelně, nejsou nadužívány cizí pojmy
- Kladně hodnoceny návrhy řešení konkrétních problémových situací
- Chybí více návodného textu pro přímou práci, komunikace s účastníky integrace, aktivity k posílení psychické odolnosti asistenta, žáků, pedagoga....
- Chybí problematika šikany
- Ověřovatelé by přivítali více konkrétních odkazů na aktivity

3.10 Shrnutí hodnocení uvedeného v subkapitolách 3.4 -3.9

- Zpracované metodiky byly jednoznačně přijaty pedagogickým terénem jako velmi potřebné, srozumitelné a přínosné.
- Po obsahové stránce se připomínky částečně týkaly absence témat, která však již byla zpracována v předcházejících kapitolách.
- Pozitivně byla přijata srozumitelnost Metodik pro asistenty s různým stupněm vzdělání.
- Jako zbytečně rozsáhlá byla většinou ověřovatelů hodnocena část úvodní řešící legislativní aspekty práce. Část z nich však přiznává její potřebnost.
- Často se opakovala připomínka, že část textů je spíše přínosných pro učitele či ředitele škol.
- Několikrát se opakovala formulace, že nejdůležitější na daných metodikách je, že vůbec vznikly, ověřovatelé je berou jako konkrétní podporu v jejich práci se žákem se zdravotním postižením

3.11 Návrh na vypořádání připomínek z ověřování

- Formální nedostatky budou odstraněny před zadáním Metodik do tisku.
- Obsahové připomínky jsou evidovány a bude jich využito v další plánované činnosti autorských týmů.

ZÁVĚR

Metodiky práce asistenta pedagoga se žákem se zdravotním postižením ověřovalo v průběhu dvou měsíců 54 asistentů pedagoga žáků se zdravotním postižením či zdravotním znevýhodněním z celé České republiky.

Jednalo se o asistenty pedagoga působících u žáků s těžkým stupněm postižení mateřských, základních a středních škol. Uvedení žáci jsou v naprosté většině vzdělávání formou individuální integrace, minimum pak formou skupinové integrace.

Metodiky byly samotnými asistenty přijaty jako velmi potřebné, srozumitelné a využitelné. Někteří asistenti zdůrazňují, že tyto metodiky měli mít k dispozici před nástupem do své pracovní pozice. Mnohdy je hodnotí jako první ucelený materiál přinášející praktické návody pro vzdělávání těchto žáků.

Uvedené připomínky jsou tak vlastně analýzou potřebnosti pro tvorbu dalších metodik v oblasti vzdělávání a výchovy žáků se zdravotním postižením.